

Valstybinio audito ataskaitos santrauka

KAIP ORGANIZUOJAMAS IR VYKDOMAS MOKINIŲ PROFESINIS ORIENTAVIMAS

2014 m. lapkričio 27 d. Nr. VA-P-50-1-16

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

Mokykla – bendrojo ugdymo mokykla ir profesinio mokymo įstaiga

Mokinys – bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose besimokantis asmuo

ŠVIS – Švietimo valdymo informacinė sistema

UKSIS – Ugdymo karjerai stebėsenos informacinė sistema

Projektas – 2007–2013 metų laikotarpio Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ VP1-2.3-ŠMM-01-V priemonės „Profesinio orientavimo sistemos veiklos tobulinimas ir plėtra“ projektas Nr. VP1-2.3-ŠMM-01-V-01-002 „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme (I etapas)“.

Švietimo pagalba – mokiniams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir švietimo teikėjams specialistų teikiama pagalba, kurios tikslas – didinti švietimo veiksmingumą¹. Švietimo įstatyme nustatyta, kad profesinis orientavimas yra švietimo pagalbos sudėtinė dalis.

Atvira informavimo, konsultavimo, orientavimo sistema (AIKOS) – integruota, vientisa, atvira, nekomercinė sistema, kurios pagrindinis tikslas – teikti aktualią, kokybišką informaciją apie mokymosi galimybes Lietuvoje.

Mokinių ugdymo karjerai informacinė svetainė (MUKIS) – internetinis puslapis, orientuotas į informacijos sklaidą ir tikslinių grupių (mokinių, karjeros veiklų koordinatorių, konsultantų, kitų pedagogų, tėvų, neformalaus ugdymo specialistų ir darbo pasaulio atstovų) bendradarbiavimą.

Profesinio informavimo taškas (PIT) – darbo vieta, kurioje teikiamos profesinio informavimo paslaugos, turinti laisvą prieigą prie interneto ir prie šalies švietimo ir darbo rinkos duomenų bazių, sukauptą profesinio informavimo medžiagą kompiuterinėse laikmenose, vaizdajuostėse, spaudiniuose ir kt.

Profesinis informavimas² – sistemingas informacijos teikimas profesinio mokymo, kvalifikacijų paklausos darbo rinkoje ir profesijos pasirinkimo klausimais.

Profesinis konsultavimas³ – pagalba asmeniui priimti racionalų profesijos rinkimosi sprendimą, atsižvelgus į jo individualias savybes, darbo rinkos poreikius ir profesinio mokymosi galimybes.

Ugdymo karjerai tikslas⁴ – veiksmingai ugdyti ir sudaryti sąlygas visiems mokiniams ugdytis karjeros kompetencijas, palaikyti mokinius, jiems pažįstant, kuriant ir realizuojant save.

Karjeros koordinatorius – projekto metu įdarbintas asmuo, kuris teikė karjeros paslaugas jam priskirtoje mokykloje (dažniausiai tai buvo asmenys, dirbantys mokykloje: mokytojai, psichologai, socialiniai pedagogai ar bibliotekininkai, o rečiau – ne mokyklos darbuotojai).

¹ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2011-03-17 įstatymo Nr. XI-1281 nauja redakcija), 2 str. 27 p.

² Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas, 1997-10-14 Nr. VIII-450 (2007-04-03 įstatymo Nr. X-1065 nauja redakcija), 2 str. 8 d.

³ Ten pat, 2 str. 9 d.

⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014-01-15 įsakymu Nr. V-72 patvirtinta Ugdymo karjerai programa.

Karjeros konsultantas – projekto metu įdarbintas asmuo, kuris organizavo, koordinavo, prižiūrėjo ir vertino jam priskirtų mokyklų karjeros koordinatorių veiklą.

Profesinis veiklinimas – veiklos, kuriose mokiniams padedama aktyviai pažinti įvairias užimtumo sritis, profesijų ypatumus ir karjeros galimybes, kaupti darbo patirtį, ugdytis profesinę motyvaciją ir planuoti būsimą karjerą.

Karjeros specialistas – asmuo, teikiantis mokiniams profesinio orientavimo paslaugas. Projekto metu šias paslaugas teikė karjeros koordinatoriai ir karjeros konsultantai.

SANTRAUKA

Profesinio orientavimo paslaugos – svarbus mokymo ir užimtumo politikos elementas. Tai – sudedamoji aktyvios darbo rinkos politikos dalis, todėl sparčiai kintančiame pasaulyje švietimo sistema skiria daug dėmesio ugdydama jauno žmogaus savarankiškumą ir karjeros valdymo kompetencijas, kad jis galėtų tinkamai valdyti asmeninę karjerą ir priimti sėkmingus sprendimus.

Jaunimas darbo neranda dėl daugelio priežasčių, tarp jų ir dėl negebėjimo tinkamai planuoti ir valdyti savo karjerą. Tinkamai pasirinkta profesija sumažina jaunimo nedarbo problemą. Tik svarbu, kad jaunuolio pasirinkimas būtų sąmoningas ir tikslingas, o tam gali padėti mokyklose teikiamos kokybiškos ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos.

ES Ministrų Tarybos rezoliucijose išdėstytos keturios prioritetinės profesinio orientavimo sritys: paslaugų koordinavimas, paslaugų prieinamumas, karjeros valdymo kompetencijų ugdymas, kokybės užtikrinimas⁵. Jos svarbios ir mūsų šalyje.

Audito tikslas – įvertinti, ar tikslingai organizuojamas ir tinkamai vykdomas mokinių profesinis orientavimas.

Audito metu nagrinėjome:

- ar profesinio orientavimo paslaugos prieinamos visiems mokiniams;
- ar užtikrinamas visų profesinio orientavimo paslaugų tęstinumas;
- ar užtikrinama profesinio orientavimo kokybė.

Audituojamas 2010–2013 m. laikotarpis. Vertinant pokyčius naudoti ankstesnių laikotarpių ir 2014 metų duomenys.

Audituojamu laikotarpiu 1 242 bendrojo ugdymo mokyklose ir 76 profesinio mokymo įstaigose mokėsi 419 tūkst. mokinių⁶. Vadovaujantis Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašu⁷ ir Ugdymo karjerai programa, mokyklos turi sudaryti sąlygas visiems mokiniams įgyti karjeros kompetencijas, t. y. gauti žinių, gebėjimų ir nuostatų apie save, tobulinti saviraiškos ir darbo įgūdžius, išsiugdyti efektyvų karjeros sprendimų priėmimą, karjeros planavimą, mokymosi derinimą su kitomis gyvenimo sritimis ir savęs realizavimą, teikdamos jiems profesinio informavimo, profesinio konsultavimo ir ugdymo karjerai paslaugas.

Audito procedūras atlikome:

- Švietimo ir mokslo ministerijoje;
- Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centre;
- 12 savivaldybių (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Alytaus miestų ir Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Alytaus, Lazdijų, Trakų ir Kretingos rajonų) administracijose ir jų teritorijoje esančiose 55 bendrojo ugdymo mokyklose ir 4 profesinio mokymo įstaigose (1 priedas).

⁵ Prieiga per internetą http://www.euroguidance.lt/uploads/files/Naujienos/KVK_koncepcija_Konferencijos_isvados_2012.pdf [žiūrėta 2014-03-12].

⁶ 2012–2013 mokslo metų duomenys. Prieiga per internetą http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/609_98677ede4be08095c41c1266d2ae1e38.pdf ir http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/609_54a3e281bc786587003d9ee0b7473be6.pdf [žiūrėta 2014-03-06].

⁷ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ir socialinės apsaugos ir darbo ministrų 2012-07-04 įsakymu Nr. V-1090/A1-314 patvirtintas Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašas, 4.1, 6 ir 6.1.2 p.

Įvertinę surinktus įrodymus, pateikiame valstybinio audito išvadas ir rekomendacijas. Rekomendacijų įgyvendinimo planas pateiktas 4 priede.

IŠVADOS

1. Profesinio orientavimo plėtra nuo 2003 m. vykdoma įgyvendinant ES struktūrinių fondų finansuojamus projektus: iki 2010 m. jie buvo orientuoti į profesinį informavimą ir konsultavimą, o juos įgyvendinant sukurta šio informavimo ir konsultavimo infrastruktūra apėmė ne visas mokyklas. Ugdymo karjerai plėtra, vykdyta nuo 2010 iki 2014 m. gegužės mėn., apėmė tik 72 proc. mokyklų, kuriose mokėsi daugiau nei 100 mokinių, vėliau tris mėnesius buvo sudaryta galimybė projekte dalyvauti ir mokykloms, kuriose mokėsi 100–50 mokinių. Mažesnės mokyklos projekte nedalyvavo, todėl nebuvo užtikrintas prieinamumas visiems mokiniams ir nesudarytos vienodos galimybės dalyvauti profesiniame informavime, konsultavime ir ugdyme karjerai (1.1 ir 1.2 poskyriai).
2. Pagal Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašą Ugdymo karjerai programą, skirtą veiksmingai ugdyti ir sudaryti sąlygas visiems mokiniams ugdyti karjeros kompetencijas, mokyklos turėjo įgyvendinti nuo 2012 m., tačiau ji buvo patvirtinta tik 2014 m., todėl audituojamu laikotarpiu nebuvo sudarytos sąlygos šalyje pagal vienodus reikalavimus vykdyti ugdymą karjerai (1.2 poskyris).
3. ES lėšomis finansuojamoms projektinėms veikloms pasibaigus, savivaldybės ir mokyklos neinformuojamos apie ilgalaikius profesinio orientavimo plėtros planus, viziją ir šalyje vykdomus arba planuojamus vykdyti projektus, stinga metodinės pagalbos. Taigi neužtikrinamas profesinio orientavimo tęstinumas ir gali būti nepasiektas šalies tikslas mažinti iškrentančiųjų iš formalaus švietimo sistemos skaičių, ugdant mokinių karjeros planavimo įgūdžius (1.3 ir 2.1 poskyriai).
4. Nacionaliniu lygiu neapibrėžta profesinio orientavimo (karjeros) paslaugas mokiniams teikiančio specialisto sąvoka, kvalifikaciniai reikalavimai, kompetencijos, funkcijos ir profesinės veiklos sritys; nesukurta profesinio orientavimo paslaugas teikiančių specialistų kvalifikacijos tobulinimo sistema, todėl nesudaromos prielaidos profesinio orientavimo paslaugas teikiančių specialistų nuolatiniam tobulinimui ir nesudaromos lygios galimybės visiems mokiniams gauti vienodai kokybiškas paslaugas (2.2 poskyris).
5. Profesinio orientavimo stebėseną pradėta vykdyti tik 2013 m. ir vykdoma nepatvirtinus jos kiekybinių ir kokybinių rodiklių sąrašo. Neatliekamas profesinio orientavimo paslaugų vertinimas ir ar vykdoma plėtra atitinka vartotojų lūkesčius ir poreikius, todėl neturima pakankamo pagrindo formuojant šios srities politiką (2.3 poskyris).
6. Pagal 2009 m. švietimo ir mokslo ministro pateiktas bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės įsivertinimo rekomendacijas mokyklos įsivertina tik profesinio informavimo ir konsultavimo veiklas. Jas pagal tas pačias rekomendacijas vertina ir išorės vertintojai. Kitos profesinio orientavimo veiklos nevertinamos, todėl ši informacija nėra pakankama, siekiant užtikrinti visų profesinio orientavimo paslaugų atitiktį tikslinių grupių poreikiams ir gerinti profesinio orientavimo kokybę (2.3 poskyris).

REKOMENDACIJOS

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai:

1. Siekiant ugdyti mokinių karjeros kompetencijas, sudaryti sąlygas visiems mokiniams gauti ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas (1 ir 2 išvados).
2. Siekiant užtikrinti lygias galimybes mokiniams gauti vienodai kokybiškas paslaugas:
 - 2.1. apibrėžti mokykloje dirbančio karjeros specialisto kvalifikacinius reikalavimus, kompetencijas, funkcijas ir profesinės veiklos sritis (4 išvada);
 - 2.2. sukurti profesinio orientavimo paslaugas teikiančių asmenų kvalifikacijos tobulinimo sistemą, kuri užtikrintų visų šias paslaugas teikiančių specialistų nuolatinį kompetencijų tobulinimą (4 išvada).
3. Siekiant, kad profesinio orientavimo sistema kokybiškai funkcionuotų, būtų priimti pagrįsti sprendimai, analizuojama ir vertinama profesinio orientavimo būklė ir pokyčiai:
 - 3.1. patvirtinti profesinio orientavimo stebėsenos kiekybinius ir kokybinius rodiklius (5 išvada);
 - 3.2. sukurti kokybės vertinimo / įsivertinimo sistemą (5 ir 6 išvados).
4. Siekiant profesinio orientavimo tęstinumo, metodinių priemonių ir Mokinių ugdymo karjerai informacinės svetainės didesnio naudojimo, užtikrinti, kad joje būtų:
 - 4.1. teikiami profesinio orientavimo gerosios praktikos pavyzdžiai, mokytojai galėtų keistis patirtimi, diskutuoti, užduoti klausimus, ir į juos būtų atsakyta (3 išvada);
 - 4.2. nuolat atnaujinama metodinė ir informacinė medžiaga (3 išvada);
 - 4.3. savivaldybės ir mokyklos būtų informuojamos apie profesinio orientavimo plėtros planus ir projektus (3 išvada).